

УДК 349.3

Новосельська Ірина Василівна,*кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри цивільного права**юридичного факультету Інституту управління, технологій та права**Державного університету інфраструктури та технологій,***Миронюк Оксана Іванівна,***студент 2 курсу магістратури**юридичного факультету Інституту управління, технологій та права**Державного університету інфраструктури та технологій,**м. Київ, Україна*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Анотація: У статті досліджується питання формування соціальних стандартів в національному законодавстві України з огляду на міжнародний рівень їх розвитку. Виявляються та узагальнюються проблеми, які виникають в процесі адаптації національного законодавства у сфері соціального захисту до законодавства Європейського Союзу. Визначено, що на сьогодні сфера соціального захисту є ключовою ланкою в механізмі взаємодії нашої держави з Європейським Союзом та визначається як одним з пріоритетних напрямків і глобальних цілей в Україні покладена в основу Програми дій сталого розвитку до 2030 р.

Ключові слова: міжнародне співтовариство, стандарти прав людини, соціальні стандарти, соціальне забезпечення, законодавство Європейського Союзу, соціальний захист, стандартизація, імплементація норм.

Summary. The article deals with the issue of social standards formation in the national legislation of Ukraine in view of the international level of their development. The problems that arise in the process of adaptation of national legislation in the field of social protection to the legislation of the European Union are identified and summarized. It is proved that the adaptation of the legislation is the process of bringing the laws of Ukraine and other normative legal acts in line with the *acquis communautaire*. The author notes that the problem is related to the old system of social protection of the population in the country, which is primarily due to the combination of Soviet and modern methods of government, which in the time of independence of our state did not fully transition to the latter. Therefore, the problem of implementation of international standards has become of practical importance for Ukraine today. It is clear that the lack of a mechanism for supervising and controlling the observance of international instruments leads to abuse of the law by the subjects of these relations, and the question of implementation of European standards in national legislation is quite acute. It was also found that one of the key problems of legislative approximation is the need to ratify certain ILO conventions governing social security,

labor and other issues. Another problem is that the compliance of the legislation of Ukraine with regard to minimum social security standards to the European Social Security Code is contrary to international norms and urgently needs to be changed.

It is determined that today the sphere of social protection is a key element in the mechanism of interaction of our country with the European Union and is defined as one of the priority directions and global goals in Ukraine, which is the basis of the Program of Sustainable Development until 2030.

Key words: *international community, human rights standards, social standards, social security, European Union legislation, social protection, standardization, implementation of norms.*

Постановка проблеми. Прагнення міжнародного співтовариства до всесвітнього та системного розвитку прав людини знайшли своє втілення у формуванні на міжнародному рівні та закріпленні міжнародно-правовими засобами стандартів прав людини. Однак у зв'язку із впровадження в міжнародне публічне право та національне законодавство держав-членів світової спільноти доктрини соціальної держави виникла об'єктивна необхідність виділити серед переліку цих стандартів самостійну групу - міжнародні соціальні стандарти [1, с. 17].

Соціальні стандарти в національному законодавстві України та в міжнародних нормативно-правових актах не втрачають своєї актуальності, оскільки кожна держава проголошує себе соціальною, тому відповідно і соціальний захист має бути на високому рівні [2, с. 1-7].

Більше того, в науці права соціального забезпечення простежується тенденція до активнішого вивчення цього питання і створення окремого напрямку досліджень, як міжнародне право соціального забезпечення. Перспективність таких досліджень далекоглядна і необхідна, адже міжнародно - правове регулювання буде тільки збільшуватися, а соціальні права розширюватися та конкретизуватися.

Аналіз досліджень і публікацій. Опрацьовуючи дану тематику, ми розглянули багато праць українських науковців, в цій сфері, зокрема це: В.С.Андрієвої, Н.Б.Болотіної, В.М.Корецького, О.Л.Кучми, О.О.Осадчої, С.М.Прилипка, Б.І.Сташківа, О.В.Тищенко, М.В.Чічань, М.М.Шумила, О.М.Ярошенка, В.Г.Буткевича, С.І.Запари та інші, які досліджували питання дотримання нашою державою міжнародних стандартів у сфері соціального захисту.

Мета статті виявлення та узагальнення проблем, які виникають у процесі адаптації національного законодавства у сфері соціального захисту до законодавства Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. З обранням європейського напрямку розвитку, Україна взяла на себе зобов'язання привести національне законодавство у відповідність вимогам Європейського Союзу. Це фактично є процес зближення національного законодавства з європейським, що дає можливість максимально ефективно врегулювати зовнішні відносини нашої країни з Європейським Союзом [3, с. 1 – 4].

Адаптація законодавства України є рівномірно спланованим процесом, що включає в себе декілька етапів його проходження, на кожному етапі потрібно

досягти певного ступеня відповідності законодавства України законодавству Європейського Союзу, у чому і проявляється досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до його лав.

Так, *acquis communautaire* – правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства ЄС (але не обмежується ними), прийняті у рамках Європейського Співтовариства, спільної зовнішньої політики та політики безпеки і співпраці у сфері юстиції внутрішніх справ [4].

Таким чином, адаптація законодавства – процес приведення законів України та інших нормативно – правових актів у відповідність з *acquis communautaire*.

В Конституції України [5], а саме в статті 46, закріплено право громадян на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, право на забезпечену старість та в інших випадках, передбачених законом, яка є невід’ємним правом людини і займає одну із ключових позицій у її повсякденному житті, для його забезпечення держава повинна створити всі необхідні умови, зокрема удосконалити правове регулювання у цій сфері, як шляхом адаптації законодавства України до законодавства ЄС, так і шляхом підвищення ефективності управління усіма сферами суспільного життя, зокрема сферою соціальної політики та безпеки.

Водночас, як зазначають науковці Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, чинна система соціального захисту в Україні, страждає вадами притаманними країні із соціалістичною доктриною: влада прагне надати допомогу широкому колу своїх громадян, що далеко виходить за межі фінансових можливостей держави, а безпосередні виплати (чи за страховими полісами, чи у формі соціальної допомоги) не запобігають покращенню соціальної ситуації в країні [6, с. 6- 7].

Указана проблема пов’язана із старою системою соціального захисту населення в державі, яка зумовлюється насамперед поєднанням у собі радянських та сучасних методів управління, що за час незалежності нашої держави не перейшла повністю до останніх.

Тому сьогодні проблема впровадження міжнародних стандартів набула для України практичного значення. Однією із таких проблем є впровадження європейських стандартів, які обов’язково враховуються під час розроблення програм економічного і соціального розвитку нашої держави.

Як зазначає Н.Б.Болотіна, питання стандартизації соціальних прав людини у юридичному аспекті є діяльністю компетентних органів щодо прийняття різного рівня нормативно – правових актів, у яких встановлюється кількісні та якісні показники, щодо забезпечення соціальних прав людини і громадянина [7, с.165].

Схожу позицію, але вже у міжнародному аспекті, висловлює С.І.Запара, яка зазначає, що міжнародний соціальний стандарт – це впорядкована система універсальних міжнародних норм та принципів, розроблених на основі взаємних угод між державами щодо питань, пов’язаних із створенням економічного, політичного, соціального, культурного і правового середовища, яке б дозволило людям досягти соціального розвитку [8, с.447].

На думку автора, такий підхід є дискусійним, адже коли йдеться про певні стандарти, то варто говорити про якісні та кількісні показники або умови, що сприяють їх закріпленню та гарантуванню, а не про норму, яка їх закріпила. Норма права чи то національного, чи то міжнародного є формою, яка закріплює міжнародні стандарти, а не є самим стандартом.

Свій погляд на це висловлює М.М.Шумило проте, що головною проблемою впровадження міжнародних стандартів у сфері соціального захисту є те, що навіть за умови їх ратифікації чи імплементації немає гарантій їх дотримання, тобто відсутній досконалий механізм моніторингу та відповідальності держав за недотримання положень міжнародних актів [9, с. 247].

Не погодитися з цією думкою – важко, адже відсутність механізму нагляду та контролю за додержанням міжнародних актів призводить до зловживання правом із сторони суб'єктів цих відносин, а питання впровадження європейських стандартів у національне законодавство є досить гострим.

Наступною із ключових проблем адаптації є необхідність ратифікації окремих конвенцій МОП, які регулюють питання у сфері соціального забезпечення, охорони праці та ін. Ще однією наявною проблемою є те що, відповідність законодавства України в частині мінімальних норм соціального забезпечення, Європейському кодексу соціального забезпечення суперечить міжнародним нормам і негайно потребують їх зміни.

Зазначена проблема породила інші проблеми, серед яких необхідно виділити те, що наша держава недотримується або скептично ставиться до виконання вимог міжнародних договорів і угод, якщо розглянути той аспект, що за положеннями Європейської соціальної хартії (переглянутої), Україна взяла на себе зобов'язання перед ЄС створити правову основу для проведення реформ у соціальній сфері та внести відповідні зміни до національного законодавства.

Також варто звернути увагу на ту обставину, що при ратифікації Україною Європейської соціальної хартії, були визначені, які саме пункти Хартії вона обрала для ратифікації, тому відповідно до цього наша держава має звітувати щодо виконаних зобов'язань за кожним таким пунктом до Європейського комітету із соціальних прав.

Але на сучасному етапі розвитку України, зауваження які були зроблені Європейським комітетом із соціальних прав, а саме: положення п.7 ст.2 «Робота в нічний час»; п.5 ст.4 «Обмеження на відрахування із заробітної плати» та інші досі не усунуті, що, зокрема, призупиняє процес адаптації законодавства України до законодавства ЄС та реформування до європейських стандартів.

Таким чином, для подолання наявних проблем адаптації національного законодавства у сфері соціального захисту до законодавства ЄС необхідно:

- створити і впровадити відповідний механізм нагляду і контролю за дотриманням ратифікованих чи імплементованих норм у національне законодавство, що не дасть можливості зловживати цими нормами;
- ратифікувати основоположні конвенції Міжнародної Організації праці, що сприятиме створенню оптимальних правових моделей щодо покращення умов праці та встановлення мінімальних соціальних стандартів;

- здійснити відповідні нормативні зміни, які будуть відповідати нормам міжнародних договорів, угод, а також конвенціям у соціальній сфері і при цьому не створюватимуть зупинок процесу адаптації національного законодавства.

Щодо правових актів МОП, серед них особливе місце у сфері соціального забезпечення займають: Конвенція № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення від 4 червня 1952 р., яка визначає види соціальної допомоги, умови і розміри соціальних виплат при настанні основних соціальних ризиків; Конвенція № 121 про допомоги у випадках виробничого травматизму від 8 липня 1964 р., якою визначено, що законодавство країни про допомоги у разі виробничого травматизму має охоплювати всіх працюючих за наймом та передбачає такі види допомоги, як медичне обслуговування та грошові допомоги; Конвенція № 128 про допомоги по інвалідності, по старості та в разі втрати годувальника, прийнята 29 червня 1967 р., яка передбачає види визначеної допомоги та механізм її обчислення; Конвенцією № 130 про медичну допомогу та допомогу у випадку хвороби від 25 червня 1969 р. визначені терміни «медична допомога», перелічені страхові випадки у зв'язку з настанням яких надається медична допомога, встановлені мінімальні норми соціального забезпечення.

Серед європейських міжнародних стандартів в галузі соціального захисту громадян слід назвати: Європейську соціальну хартію, підписану державами – членами Ради Європи 18 жовтня 1961 р., переглянуту 3 травня 1996 року, яка не тільки конкретизує категорії «права на соціальний захист», але і проводить розмежування між поняттями «соціальне забезпечення» і «соціальна допомога»; Європейську Конвенцію про соціальну і медичну допомогу і Протокол до неї від 11 грудня 1953 р., якою держави – учасниці беруть на себе зобов'язання надавати громадянам інших держав – учасниць конвенції, які законно перебувають на їх території і не мають достатніх коштів, соціальну і медичну допомогу; Хартія основних прав Європейського Союзу, яка серед інших прав людини передбачила й право людини на соціальне забезпечення та на охорону здоров'я.

Висновки

Підсумовуючи вище викладене, можна зробити висновок, що в умовах інтеграції України в європейський політичний, економічний та правовий простір процес реформування соціальної системи України, зумовлюється приділенням особливої уваги сфері суспільного життя. При цьому такі сфери потребують відповідних змін з урахуванням практики, стандартів та тлумачення окремих положень уповноваженими органами Європейського Союзу.

Наявність проблем адаптації національного законодавства у сфері соціального захисту, до законодавства ЄС зумовлено низкою причин, усунення яких, безумовно, сприятиме вдосконаленню механізму взаємодії нашої держави з Європейським Союзом.

На сьогодні сфера соціального захисту є ключовою ланкою в механізмі взаємодії нашої держави з Європейським Союзом та визначається як одним з пріоритетних напрямків і глобальних цілей в Україні покладена в основу Програми дій сталого розвитку до 2030 р.

Література:

1. Посібник «Міжнародні соціальні стандарти». За загальною редакцією В. В. Жернакова.
2. М.М Шумило к.ю.н., науковий співробітник відділу проблем цивільного, трудового та підприємницького права. Інститут держави і права ім. В.М Корецького НАН України.
3. Малюга Л.Ю., к.ю.н., старший науковий співробітник юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
4. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС:ЗУ від 18 березня 2004 р № 1629 – IV.
5. Конституція України від 30.09.2016 р, станом на 30.09.2016 р. – 141 с.
6. Соціальний захист населення України: [монографія] / [авт. кол.: І.Ф. Гнибіденко, М.В.Кравченко, О.Ф.Новікова, та ін]; за ред.В.М. Вакуленка, М.К.Орлатого. – К.: НАДУ, 2009. – 184 с.
7. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України: [навчальний посібник] /Н.Б.Болотіна. – 2 – ге вид.перероб. і допов. – К.: Знання, 2008. – 663 с.
8. Запара С.І. До питання про сутність соціального міжнародного стандарту / забезпечення: тези доп. та наук. повід. учасн.ІІІ Міжнарод. наук. – практ. конфер./ за ред. В.В.Жернакова. – Х.: Кросроуд, 2011. – 540 с.
9. Шумило М.М. Міжнародні стандарти у сфері соціального захисту /М.М.Шумило//Університетські наукові записки. – 2012. - № 3(43). – с. 243 – 249.